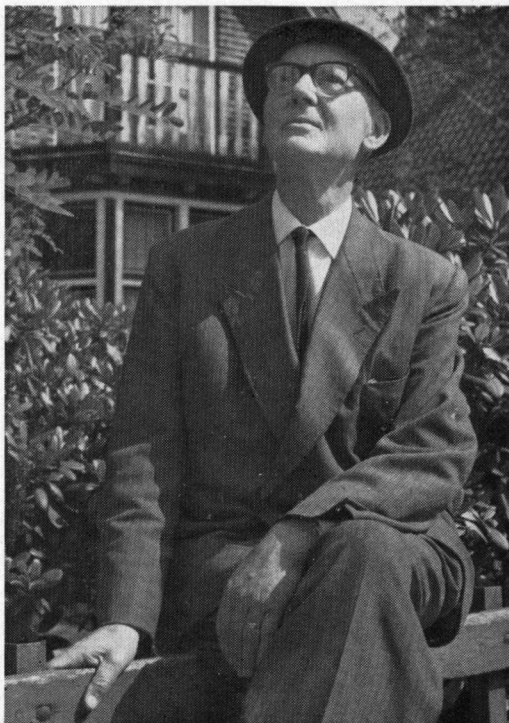

25 MEI 1971: 80 JAAR

Rinke Tolman: de Pallieter van Soest

Door Jan P. Strijbos

Het eerste contact met Rinke Tolman ontstond in de tweede helft van de twintiger jaren. Daarvoor kenden wij elkaar alleen door het feit dat wij ons beiden bezondigden aan het publiceren van bijdragen over de natuur. Ik had zijn boekje „Onder Hollands hemelen” gelezen, een bundel schetsen over de natuur vooral over vogels en vogelleven. Maar het persoonlijke contact kwam pas toen de uitgever A. G. Schoonderbeek uit Laren op instigatie van Rinke Tolman besloot een geïllustreerd kloek boek te publiceren met schetsen en artikelen van een

aantal natuur-historische minstrelen en daarbij was ook Rinke Tolman. Wij zouden met zijn allen een boek samenstellen, waarbij iedere medewerker een aantal schetsen zou afstaan en tevens een korte levensbeschrijving geven, liefst met een portret.

Indertijd had ik foto's gemaakt van Dr. Jac. P. Thijssen, van Ds. R. J. de Stoppelaar en van Jan Drijver en nu moest ik er ook een maken van Rinke Tolman. Zo trok ik op een goede dag naar Soest, waar Rinke Tolman heel gedwee poseerde bij wat coniferen nabij het Soesterzand voor een foto.

Dat eerste boek kreeg tot titel: „De roep der velden”. Later verschenen de vervolgdelingen: „De tooi der getijden” en „De luister van het land”. Van dat rijtje medewerkers zijn alleen nog in leven Ds. A. L. Broer, Rinke Tolman, A. B. Wigman en ondergetekende, de laatste drie allen van de lichte 1891. De andere companen, J. B. Bernink, de stichter en directeur van het Museum „Natura Docet” te Denekamp, Jan Drijver, J. J. Hof, Herman de

Man, M. H. A. Staring, Ds. R. J. de Stoppelaar, Dr. Jac. P. Thijsse, Prof. Dr. A. van Veldhuizen, J. Vijverberg en Kerst Zwart zijn ons ontvallen.

Door het contact dat Rinke Tolman hierdoor kreeg met de uitgever Schoonderbeek ontstonden de plannen een maandblad uit te geven voor natuurminnenden, amateur-biologen en snuffelaars in de natuur en zo ontstond „De wandelaar”, waarvan Rinke Tolman hoofdredacteur werd. Het eerste nummer verscheen in januari 1929. Nadat zeven jaargangen het licht hadden gezien brak Rinke Tolman om principiële redenen met zijn uitgever. „De wandelaar” kreeg toen een andere hoofdredacteur, die zich als A.V. Fey aandiende, maar dit was een schuilnaam van de Larense uitgever zelf. In 1937 bood de Rotterdamse uitgeverij W. L. en J. Brusse N.V. Tolman de gelegenheid zijn werk voort te zetten: het maandblad „In weer en wind” verscheen. Deze periodieke uitgave had dezelfde doelstellingen en was ook weer gewijd aan natuurleven, volkskunde en buitensport. Rinke Tolman bleef de ziel van de onderneming. Naderhand ging de „Larense” Wandelaar in andere handen over en vond een fusie plaats met „In weer en wind”. Het tijdschrift kreeg toen de naam „De wandelaar in weer en wind”. En nog later stierf ook het fusieblad.

Rinke Tolman zag het levenslicht op 25 mei 1891 in Oosterzee, nabij het Tjeukemeer. Al spoedig verhuisde de familie Tolman naar Wijtgaard, een dorpje ten zuiden van Leeuwarden. Hier bracht hij zijn jeugd door en had hij gelegenheid zijn neigingen bot te vieren. In het voorjaar waren kieviten en andere weidevogels, die hem naar buiten drevén en gewapend met de polsstok doorkruiste hij de Friese greiden op zoek naar de begeerde spikkelschalen van kievit, grutto en tureluur en als de zomer kwam, was het hengelen geblazen en vissen en het strikken van snoeken. Dat laatste was streng verboden, maar dat verhoogde juist de algemene pret. Zó bracht elk seizoen de mogelijkheden om zijn zin voor avontuur en neiging tot speuren, snuffelen en ontdekken bot te vieren.

Zijn vader zag graag dat hij onderwijzer werd en zo omstreeks 1907 werd hij kwekeling van de Rijkswaarschool te Groningen. Zijn studie heeft hij daar nooit afgemaakt, want juist een paar maanden voordat hij zijn examen moest doen, ontstond een klein geschil met de directeur en dat was oorzaak, dat de stijfkop wegliep. Als een geoefend tippelaar legde hij de 65 km naar zijn huis af in 13 uur en wel zonder enige onderbreking en zonder om te kijken.

Hij werd ingelijfd bij Hare Majesteits Troepen te Voet en na zijn diensttijd vertrok hij naar Amsterdam, waar hij verder ging studeren voor de Lagere Akte. Hij straalde echter jammerlijk voor het examen en dat was voor een niet gering deel te wijten aan zijn onvoldoende „kennis der natuur”.

Er kwam een periode van grote moeilijkheden. Hij probeerde met publicistische arbeid het hoofd boven water te houden en ging schrijven. Tal van verzen en schetsen, bijdragen en artikelen verschenen van zijn hand. Hij ging echter beseffen, dat het een hele toer is om van je pen te leven, vooral voor een beginnend schrijver, die zich bovendien voornamelijk beweegt in

het vlak van de levende natuur. Hij zorgde ook voor boekbesprekingen en tal van natuurschetsen, o.a. voor „De Groene” en „Op de Hoogte”. De baten waren matig en droog brood was zijn loon. In augustus brak de eerste wereldoorlog uit, Rinke Tolman trok weer de wapenrok aan en werd gedetacheerd in Zeeland, waardoor hij weer een geheel ander deel van ons vaderland leerde kennen. Een jaar daarna huwde hij Käthe Mussche die hem zijn gehele lange leven en ondanks haar broze gezondheid dapper heeft terzijde gestaan. De stad Amsterdam verlieten zij al gauw om zich te vestigen in Den Dolder en kort daarna in Soest, waar hij nog steeds woont. •

Door de schrijver van „Boefje”, M. J. Brusse, die hem introduceerde ging hij schrijven voor de „Nieuwe Rotterdamse Courant” en Dr. P. H. Ritter, hoofdredacteur van het „Utrechtse Dagblad” zorgde er voor dat Rinke Tolman verbonden werd aan dat blad en wel in hoofdzaak als redacteur-buitenland. Zijn aard verzette zich weliswaar tegen het dag in dag uit verkeren op een bureaustoel, maar het gaf enige zekerheid en een vaste bron van inkomsten.

Rinke Tolman is geen cliché-man. Dr. Jac. P. Thijsse zei mij eens: „wij moeten wel goed beseffen, dat wij behoren tot een bepaald ras van mannen, een bepaald soort van mannen, niet zelden lastige mannen en wat een dankbaarheid zijn wij niet verschuldigd aan onze vrouwen, die onze eigenaardigheden dulden, aanvaarden en tolereren.”

Zijn artistieke aard en dichterlijke geest maken hem ongevoelig voor de wonderen der techniek; hij knielt voor de wonderen der natuur en daarvan getuigt hij bij voortdoring. Hij mist elke technische zin, is in vele opzichten onhandig en beschouwt de techniek als een soort tovenarij en heeft groot respect voor zijn vrouw, die voortreffelijk een gecompliceerd fotoapparaat weet te hanteren. Een schrijfmachine is voor hem een martelwerktuig. Alles wat hij schreef en dat is onvoorstelbaar veel, werd met de hand geschreven. Een heel fijn handschrift in kleine letters, geduldig op het papier gezet, voor niet-insiders vaak moeilijk te ontcijferen, de regels altijd een weinig oplopend en ik kan mij voorstellen, dat de zettters, niet gewend aan het karakteristieke handschrift, vaak tot wanhoop gebracht kunnen worden. Zijn ondertekening is echter in het geheel niet met zijn handschrift in overeenstemming: zwaar en sierlijk worden de hieroglyphen neergezet.

Ik heb hem nooit zien schaatsen, maar hij zal deze door en door Hollandse sport als rechtgeaard Fries stellig meester zijn. Fietsen zag ik hem nooit en ik betwijfel of hij met een rijwiel overweg kan. Hij is er de kerel niet voor. Hij loopt liever, deze aartswandelaar. Hij heeft in zijn leven stellig de aardeomtrek al tippelende enkele keren afgelegd, maar hij heeft nooit meegedaan aan de Vierdaagse. Hij beschouwt wandelen nog altijd als de meest aantrekkelijke en stellig ook de beste wijze van voortbewegen. Vooral als je het landschap goed wilt bekijken en aandacht wilt schenken aan planten, bloemen, vogels en insecten. Hij werkt, volgens zijn eigen bewering, traag en moeizaam en temidden van een onbeschrijfelijke chaos. Zijn gehele werktafel is bedekt met paperassen, notities, vellen papier, boeken en tijdschriften, dagboeken en foto's, de vloer rondom hem dito met stapels

boeken, allemaal onder handbereik. En op een klein puntje van de tafel komen zijn pennevruchten tot stand. Niemand zou temidden van een dergelijke wanorde kunnen werken, Rinke Tolman wel. Hij weet alles in deze chaos te vinden, maar niet altijd op het gewenste ogenblik. Hij heeft natuurlijk verschillende hobby's. Een daarvan is hengelen, maar het gaat hem niet om de knikkers. En toen ik hem op een keer kenbaar maakte dat ik een broertje dood had aan de hengelsport en ik het als vegetariër een wrede sport vond, riep hij uit: „Leve het vegetarisme, weg met de vegetariërs.”

Hoewel ik allerminst een liefhebber ben van de hengelsport, is Rinke Tolman echt een gezellige kerel om mee uit vissen te gaan. Altijd goed gehumeurd, except als hij kiespijn heeft, gaat hij blijmoedig door het leven, het leven dat hij zo innig liefheeft. Van zijn liefde voor de natuur in al haar uitingen heeft hij zijn gehele leven met geestdrift getuigd. Hij heeft dat gedaan met nimmer verflauwende ijver en met geheel zijn hart. Tientallen boeken en vele honderden bijdragen en artikelen verschenen van zijn hand en hij heeft zijn gehele leven gewerkt als een paard. Hij vertaalde en bewerkte vele boeken uit het Deens en Zweeds, Noors, Engels en Duits, hij schreef in het Fries, was niet alleen een uitstekend vogelkenner en een ijverig botanist en florist, maar ook een zeer goed entomoloog en een doorgewinterde visskenner. Een fijn stilist is hij met een werkkraft en vruchtbaarheid die wonderbaarlijk is te noemen. Hoe schijnbaar rommelig zijn werkcel er ook uitziet, toch is hij bij zijn werk uiterst nauwgezet en methodisch, zeer precies houdt hij zijn aantekeningen bij, een zeer uitgebreid arsenaal waaruit hij putten kan. De taal, die hij hanteert, is zeer geacheveerd, sierlijk en zwierig terwijl de bouw en structuur van zijn pennevruchten ook weer een bepaald systeem laten zien met een aanhef en begin, een middenmoot met als climax het slot. Hoevelen heeft hij niet de dierbare schoonheid laten zien van ons landschap met de stoffering van planten, bloemen, vogels en insecten! En nooit heeft hij nagelaten een lans te breken voor het behoud van de natuur. Begaan met het lot der vogels heeft hij steeds geijverd voor vogelbescherming en het instellen van vogelreservaten, hij formuleerde zelfs een plan voor het instellen van een leerstoel voor natuurbescherming en pleitte met doorslaggevende argumenten voor het wettelijk beschermen van onze plantenwereld. Hij was en is nog altijd één van de wakkere discipelen en volgelingen van onze grote voorgangers Heimans en Thijsse, die pal staan voor de rijkdommen van ons mooie vaderland.

Op 25 mei a.s. wordt Rinke Tolman tachtig jaar en bereikt daarmee de leeftijd der zeer sterken. Zijn grootvader is bijna honderd jaar geworden en zijn kleinzoon Rinke heeft eens gezegd dat hij dat record graag zou breken. Wij wensen hem met betrekking tot dit verlangen veel succes toe en nog vele goede jaren.

Om een indruk te geven van wat hij tot stand bracht, volgt hieronder het lijstje van zijn oeuvre, wellicht niet geheel volledig, want zijn verzamelde werken vullen een complete bibliotheek. Miljoenen lettertekens heeft hij in

zijn lange leven met onverdroten ijver, voorbeeldige vlijt en met nimmer aflatende hardnekkigheid aan het papier toevertrouwd. En allemaal in de juiste volgorde.

Ook van hogere hand heeft men de grote verdiensten van Rinke Tolman weten te waarderen. Nog niet zo lang geleden werd hij Ridder in de Orde van Oranje Nassau. Zijn buurmeisje heeft hij daarmee veel verdriet bezorgd. De plechtigheid vond plaats op het gemeentehuis en tijden lang stond het meisje te wachten op zijn wederkomst. Eindelijk zag zij hem verschijnen, hopende dat hij als een ridder te paard zijn joyeuse entrée zou maken. Wat zij zag was een doodgewone vent met een meer of minder net colbert. Ook op een andere wijze werd hij geëerd, want in een scholencomplex in het Soesterveen werd één der scholen: „RINKE TOLMAN SCHOOL” gedoopt. Een andere school kreeg de naam „De Kievit”, de lievelingsvogel van de schrijver.

Van zijn hand verschenen achtereenvolgens:

- „De bloei der seizoenen” 1920.
- „Onder Hollands hemelen” 1923.
- „Van velerlei veer” 1924.
- „Vogelkens van allerlei vleugel”
- „Langs heg en steg”
- „Door hei en polder” tezamen met Ds. J. I. van Schaick.
- „Door veld en beemd” tezamen met Ds. J. I. van Schaick.
- „Wij trekken door Utrecht”.
- „Een wereld van schoonheid”
- „Vogels van akker en struikgewas”
- „Vogels van boomgaard en rond het huis”
- „Vogels van moeras en rietland”.
- „Vogels in loofbos en aan beekjes”.
- „Vlinders” deel I
- „Vlinders” deel II.
- „Zes maanden op speurtocht” 1938
- „In de ban van sneeuw en ijs” 1945.
- „Het wisselend jaargetij” 1948.
- „Zwervend langs de Zuidwal” 1949.
- „Landschappen en Seizoenen”, vier deeltjes: Lente, Zomer, Herfst en Winter. 1950.
- „Kijk uit je ogen” tezamen met Dr. W. H. Kruseman, zes delen: I „Planten en bloemen” II „Zoogdieren”, III „Vogels”, IV „Vissen”, V „Reptielen” en Amphibiën”, VI „Insecten” 1948-1949.
- „Plant en dier in en om Utrecht” 1950.
- „Plant en dier in en om Amsterdam” 1950.
- „Landverhuizing in de dierenwereld” 1953.
- „Zak-encyclopedie voor sportvissers” 1960.
- „Je raakt nooit uitgekeken.”
- „Internationale vogelbescherming” 1923.
- Rinke Tolman werkte verder mede aan: „De roep der velden”, „De tooi der getijden”, en „De luister van het land”.
- „De Kievit”: een monografie van onze nationale vogel”. Een wetenschappelijk verantwoord boek, dat bijna uitverkocht is, 1969.
- „Dr Jac. P. Thijsse: een groot Nederlander”.
- „Een krans van groen”.
- „Hobby Fotoboek” tezamen met 5 andere auteurs 1966.
- „Schoon en nijver Zuid-Groningen”.

- „Vogelglorie van plas en moeras”.
 „Rizla-boekjes”, 4 stuks over vogels.
 „Al in die groene wei”.
 „Gevleugelde muzikanten”.
 „Dieren als toeristen”.
 „Lief en leed der zoogdieren”.
 „De luister van Zuid-Friesland”.
 „'t Allernieuwste land”.
 „Veluwe: vacantieland”.
 „Kromme snavels en scherpe klauwen”.
 „Vlinders” (kinderboekje).
 „Wij vergeten niet” verzen van Rinke Tolman en zijn vrouw onder het gezamenlijke pseudoniem R. van Oosterzee (geboorteplaats van R.T.). 1945.
 „De Zuiderzee”: een herinneringswerk, tezamen met 13 andere auteurs. 1932.
 „Karakter, kennis, kunst” tezamen met 5 andere auteurs. 1928.
 „Schetsen uit het dierenleven” 4 delen, tezamen met D. Rutgers.

VERTAALDE BOEKEN:

- Hans Hvass en Sikker Hansen: „Bij de dieren buiten”.
 F. M. Engel: „Het nieuwe vogelboek”.
 William Bridges: „Zie en ken alle wilde dieren der aarde”.
 Albro Gaul: „Insecten, een fantastische wereld”.
 Friedrich Schnack: „Het wonderre leven der vlinders”.
 Hans Hvass: „Vogels der wereld”.
 Hans Hvass: „Reptielen en amphiënen der wereld”.
 Frank Wenzel: „Sprookjesvogel: wespindief”.
 Leo Tolstoj: „Folksforhalen” (Friese vertaling).
 Prof. Dr. Konrad Günther: „Het leven der dieren”.
 Prof. Dr. Konrad Günther: „Het leven der insecten”.
 A. Dinand: „Zakboek der geneeskruiden.”
 Bengt Berg: „Mijn vriend uit Lapland.”
 Bengt Berg: „De laatste arenden”.
 Bengt Berg: „Met de trekvogels naar Afrika”.
 Bengt Berg: „Abu Markúb”.
 Bengt Berg: „De vliegende draak”. De lammergier van de Himalaya.
 Bengt Berg: „De liefdesgeschiedenis van een wilde gans”.
 Bertha Morris Parker: „De wonderre natuur”.
 Ludwig Koch-Isenburg en Rinke Tolman: „Planten Brehm” (van pag. 9 tot en met pag. 130 bestaat de tekst uit door R.T. vertaalde hoofdstukken van de Duitse schrijver. Van pag. 131 tot en met pag. 295 is de tekst oorspronkelijk werk van de Nederlandse vertaler R.T.)
 Dr. Kurt Bauer en Dr. Friederike Spitzenberger: „Vogelparadijzen der wereld”.
 Shelley's Alastor. Friese vertaling van Rinke Tolman en D. Kalma. 1918.
 Mikkjel Fönhus: „De wildernis bruist”.
 Frank S. Stuart: „Wilde wicken”.
 Frank S. Stuart: „Een duiker uit de Poolzee”.

Talrijke bijdragen verschenen in de door Rinke Tolman geredigeerde tijdschriften: „De Wandelaar”, „In weer en wind”, „De wandelaar in weer en wind”, „De jeugdnatuurwachter”. Vele jaren werkte hij als natuurverslaggever mee aan de „Nieuwe Rotterdamse Courant”, „De Maasbode”, „De Spiegel”, de „Bussumsche Courant”, „De Gooi- en Eemlander”. Verder tal van publicaties ook op litterair gebied in „De Leeuwarder Courant”, „Frisia”, „It Heitelân”, „Sljucht en Rjucht”, „Yn ús eigen tael”, en „De Tsjerne”, „De levende natuur”, „Elsevier's Weekblad”, „Elsevier's Maandblad”, „Op den uitkijk”, „Thimotheus”, „De Telegraaf”, „Algemeen Handelsblad”, „De Groene Amsterdammer”, „Onze Eeuw”, „Den Gulden Winckel”, „Salland”, „De Kampioen”,

„Morks Magazijn”, „Het Parool”, „Groei en Bloei”, „Buiten”, „Het Vaderland” „Haagse Post”, „Eenheid”, „Eigen Haard”, „De Nederlandse Jager”, „Utrechts Nieuwsblad”, „Natura”, „De Nederlandse Hengelsport”, „De Sportvisser”, „Onze Tuinen”, „Toeristenkampioen”, „Leven en werken”, „Nieuwe Gids”, „Entomologische Berichten”, „Groot Nederland”, „Vanellus”, „Onze Vogels”, „Ons Eigen Tijdschrift”, „Prinsses”, „Maandblad Dierenbescherming”, „Nederland-Canada”, „De Noord-Ooster” (locaal Groningse krant, thans ter ziele), „Haarlems Dagblad” enz.

• Jan P. Stribos, Claus Sluterweg 2, Heemstede

Buizerden op voerplaats

Lichtgekleurde buizerd

Foto: J. den Besten

Sinds enkele jaren voeren de heer Burgers (ambtenaar bij het Staatsbosbeheer) en ondergetekende de buizerden op een voederplaats vlak bij huis en \pm 100 meter van de weg. Het resultaat hiervan is dat wij verleden jaar 2 broedgevallen hiervan hebben overgehouden. Vanaf september 1970 zijn wij weer begonnen met voeren. Interessant is het dat praktisch iedere keer wanneer de vlaamse gaaien

op het brood vallen, de buizerd zich ook laat horen en zien. Ook experimenteerden wij met het maken van lawaai (hard schreeuwen) binnen in de waarnemingshut wanneer de buizerd aanwezig was. Tot heden toe is er geen enkele buizerd voor weggevloden, maar voor elke beweging wel. Zeker vier stuks hadden wij op bezoek. Bij het opnemen van voedsel verdroegen zij elkaar niet op het aas.

Door vleugelgeklap werd dan de een door de ander verdreven. In tegenstelling tot andere gegevens hebben wij waargenomen dat de buizerd zich niet alleen maar op een voederplaats met uitzicht naar alle kanten vertoont. In een soort brandgang, een afscheiding tussen naaldhout en loofhout komen zij trouw. Hier hebben wij onze hut neergezet.

Dit jaar willen wij proberen om doorlopend te blijven voeren, ook al omdat zij in de naaste omgeving broeden.

• J. den Besten, Mauvestraat 88, Apeldoorn

Jeugdvogelwacht van St. Johannesga maakte broedgelegenheid voor oeverzwaluwen

Door afgravingen ontstaan voor oeverzwaluwen vaak geschikte steile kanten waarin zij kunnen broeden. Meestal zijn deze kanten maar tijdelijk en worden vaak door werkzaamheden vernield.

De jeugdvogelwacht van St. Johannesga heeft verleden jaar een steile wand (ca 75 cm hoog en 25 m lang) gemaakt in een oude zandafgraving, waar geen zand meer werd gewonnen. Hoewel het al mei was voordat de nestgelegenheid werd gemaakt, broedden hier toch nog 80 paartjes oeverzwaluwen in de zelfgemaakte wand. Dit jaar zal de nestgelegenheid worden uitgebreid.